

MİZOJİNİ ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

BİNAZ BOZKUR
MERSİN ÜNİVERSİTESİ

MEHMET GÜNDOĞDU
MERSİN ÜNİVERSİTESİ

BİLGE UZUN
MERSİN ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Problem durumu: Kadına yönelik cinsiyetçi yaklaşımların bir tezahürü olan mizojini; kadınlara karşı sahip olunan olumsuz tutumlarda kendini göstermektedir. Bu tutumlar oldukça yaygın olmasına rağmen bunları ölçmeye yönelik araçlar sınırlıdır.

Amaç: Bu araştırmanın amacı; kadına yönelik nefret, düşmanlık ve ayrımcılığın yanı sıra kadınları geleneksel rollere sıkıştırma ve etkili olmasını sınırlandırma ile kadına yönelik korku, şüphe ve güvensizlik gibi tutumları belirlemeye yönelik; güvenilirliği ve geçerliliği yüksek bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem: Araştırma tarama modelinde yapılan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grupları üniversite öğrencilerinden (1. Çalışma Grubu 362 ve 2. Çalışma Grubu ikinci çalışma grubunu ise 152 olmak üzere toplam 517 kişi) oluşmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeğinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Yapılan analizlerde geliştirilen ölçeğin üç faktörlü bir yapı sergilediği saptanmıştır. Üç faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans % 55,32'dir. Maddelerin faktörlere verdiği yük ve anlamları doğrultusunda birinci boyuta "Önyargı ve Ayrımcılık", ikincisine "Kadın Fobisi" ve üçüncüsüne "Geleneksel Role Sıkıştırma" isimleri verilmiştir. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları, ölçeğin tümü için .95; sırasıyla 1. 2. ve 3. alt boyutlar için .96, .89 ve .67'dir. Ölçüte dayalı geçerlilikte ise ölçeğin Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeğinin düşmanca cinsiyetçilik boyutuyla korelasyonu .68; korumacı cinsiyetçilik boyutuyla korelasyonu ise .49 olarak hesaplanmıştır. Bu veriler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olmasına yönelik destekleyici verilerdir.

Tartışma sonuç ve öneriler: "Mizojini Ölçeğinin psikometrik özellikleri üniversite öğrencileri örneklemini için yeterli görülmektedir. Ülkemizde bu alanda yeterli sayı ve nitelikte ölçme aracının bulunmadığı göz önüne alındığında "Mizojini Ölçeğinin Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyetçilik, Jinofobi, ataerkillik, Ölçek geliştirme

Abstract

Problem statement: Misogyny, as a reason of sexist approaches to women, emerging in the negative attitudes toward women. Although these attitudes are very common, the assessment devices to measure these attitudes are limited.

Purpose: The aim of resent study is to develop a reliable and valid measurement device to determine the disgust, hostility, discrimination, fear, suspicion and mistrust toward women, and compression women to traditional roles and restrict their effectiveness.

Method: the study is a survey research aimed to develop a questionnaire. The participants of the study consisted of 517 voluntary university students (First group consisted of 362, Second group consisted of 152 students). In the study Ambivalent Sexism scale was used.

Results: The findings of the study showed that the questionnaire had a three dimension. The three factor explained 55.32% of the total variance. The first dimension of the questionnaire was called as "prejudice and discrimination", second dimension as "women phobia" and the third dimension as "compression to traditional roles" related to the meaning of the items and factor loadings. Cronbach Alpha internal consistency coefficients were .95 for questionnaire total and .96, .89, and .67 for the sub-dimensions respectively. To examine the criterion related validity, ambivalent sexism scale was used and the Pearson correlation coefficients were .68 for hostile sexism sub-dimension and .49 for benevolent sexism sub-dimension. The result indicated that the questionnaire was a valid and reliable device to assess misogyny.

Discussion, Conclusion and Recommendations: Psychometric characteristics of misogyny questionnaire seems to be useful and proficient measure for university students. It is expected to contribute to Turkish literature on misogyny.

Key Words: Gender, Sexism, Gynophobia, Patriarchy, Scale development

Giriş

Cinsiyet olarak ifade edilen olgu, önemli bir sosyal kategoridir. Genel olarak cinsiyet bireyin biyolojik yönünü ifade eder. Toplumsal cinsiyetin içerdiği anlam ise cinsiyet olgusundan oldukça farklıdır. Biyolojik bir yapıyı ifade eden cinsiyete bağlı olarak inşa edilen toplumsal cinsiyet, erkeklik ile kadınlık üzerine kurulu ikili kategorilere dayanan ve toplumsal olarak

yapılandırılmış bir sınıflandırma sistemidir (Kosut, 2012). Dökmen'e (2004) göre toplumsal cinsiyet; kadın ya da erkek olmaya yönelik toplumun ve kültürün yüklediği anlamları, beklentileri açıklamakta; kültürel bir yapıyı karşılamakta ve genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili olan psikolojik özelliklerini de içermektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kaynağı araştırıldığında ataerkil sistem kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ataerkil sistem erkeklerin kadınların bedeni ve emeği üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri sistemini ifade etmektedir (Yaman – Öztürk, 2012). Kadınlar ve erkekler arasında var olan ve kendi başına bir eşitsizlik ilişkisi içermeyen biyolojik farklılığın, toplum ve kültür içinde eşitsiz, hiyerarşik bir farklılığa dönüştürülmesiyle, bugün "toplumsal cinsiyet" (gender) olarak kavramsallaştırılan ataerkil "kadın" ve "erkek" tanımları ortaya çıkmıştır. Söz konusu ataerkil "kadın" ve "erkek" tanımları, birbirlerini dışlayacak biçimde ve birbirleriyle bir tarafın diğerine üstün ve egemen olduğu hiyerarşik bir karşıtlık içinde oluşturulmuştur. Ataerkil toplumsal cinsiyet kalıpları, kimi ufak tefek değişikliklerle ama özünde değişmeden, toplumdan topluma ve dönemden döneme aktarılmaktadır. Dinsel kültürün de bunları benimseyip, üstelik kutsallık halesiyle çevreleyerek değişmezlik kazandırmasıyla, bu kalıplar, tek tek kadın ve erkeklerin özgün bireyselliklerini yok ederek onları tek bir kategoriye indirgeyen ve bu kategorik tanımın cenderesine hapseden bir nitelik almışlardır (Berktaş, 2004). Toplumda yer alan kadın ve erkeklerin ise buna uyum sağlaması beklenmektedir.

Ataerkil toplumsal cinsiyet kalıplarının toplumdaki görünür bir yansımaları da mizojini kavramında bulmak mümkündür. Kökeninin Yunancadan alan "Mizo (misien)" Yunanca "nefret veya düşmanlık", "jini (gune)" terimi ise "kadın" anlamına gelmektedir (Etyang, 2014). Kadın düşmanlığı veya kadın korkusu olarak da tanımlanan mizojini ataerkil ya da erkek egemen toplumlara binlerce yıldır eşlik eden bir ideoloji ya da inanç sistemi olarak işlev görmektedir ve kadınları güç ve karar alma mekanizmalarına sınırlı bir erişimle alt pozisyonlara yerleştirmektedir (Flood, 2007). Dünyanın en eski önyargısı olarak da tanımlanan ve mitoloji, din, edebiyat, vb. birçok alandaki söylemlerle pekiştirilip (Holland, 2016) meşrulaştırılan mizojini, kadına yönelik ayrımcılık ve önyargıyı, kadınları geleneksel doğurganlık ve diğer ev içi görevlerle sınırlı olan rollere hapsedmeyi, kadının boyunduruk altına alınması, değerinin azaltılması ve tehdit olarak algılanmasını içermektedir (Flood, 2007; Piggot, 2004). Mizojininin bir diğer boyutu ise erkeğe, kadına oranla daha çok saygı duymayı ve önemsemeyi içerirken kadını ve kadınsı özellikleri ise zayıf ve savunmasız bulma eğilimidir. Bireydeki kadın korkusunun düzeyi bireydeki cinsiyetçilik ve ataerkilliğin derecesini göstermektedir (Johnson, 2014). Mizojini erkeklerde daha yaygın olmasına rağmen kadınlarda da diğer kadınlara karşı hatta kendine karşı bile ortaya çıkabilmektedir (Flood, 2007). Kadında ortaya çıkan mizojini ataerkil gücü ve /veya onayı kazanmak için kadın kimliğinden vazgeçmek şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Mizojini, kadınların aşağılanması ve sindirilmesine yönelik eylemleri içermekte ve bu eylemler kadınlardan şüphelenmek ile kadına şiddet uygulama eylemlerine kadar uzanan bir çeşitlilik göstermektedir. Genellikle mizojinik kişiler ya kadınların nasıl olmasını istedikleri ya da kadınlardan nasıl korktukları konusunda görüş bildirmektedirler. Bu iki yaklaşım arasındaki gerilim mizojininin temel özelliklerinden biridir. Kadın; bakirelik ve fahişelik ikileminde değerlendirilmekte ve bu bakış açısıyla kadın hem kekeci hem itici; hem hayranlık duyulan hem de korkulan bir varlık olmaktadır (Stalker, 2001). Kadına yönelik bu korku ve şüphelerin kökeni Adem – Havva anlatısına dayandırılmakta ve Havva'nın şeytan tarafından ayartıldığı ve Adem'i de ayarttığı söylemi ile paralel olarak kadın hem kandırılabilir kadar zayıf kişilikli ve yetersiz hem de Adem'i yani erkeği ayartabilecek potansiyelde bir varlık olarak görülmektedir (Holland, 2016). Böylece dini bir anlatıyla da meşrulaştırılan mizojininin bu ikili bakış açısı ise beraberinde kadına boyun eğdirmek gerektiğine yönelik bir inancı getirmektedir (Stalker, 2001). Dini bir kisveye bürünen bu inanç ile kadının toplumda dezavantajlı bir konuma getirilmesi kolaylaşmaktadır.

Özetle psikolojik açıdan mizojini kadına yönelik nefret, düşmanlık ve ayrımcılığın yanı sıra kadınları geleneksel rollere sıkıştırma ve etkili olmasını sınırlandırma ile kadına yönelik korku, şüphe ve güvensizlik gibi tutumları içermektedir (Code, 2000). Bunun yansımaları ortaçağda cadı avları şeklinde kadınların cezalandırılması olurken (Holland, 2016), günümüzde ise kadına yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel, sosyal şiddet yani izolasyon (Keskin, 2012), kültürel şiddet (kadın sünneti, namus cinayetleri, zorla evlendirme, vb.) (Çağlar, 2011) şeklinde ortaya çıkmaktadır. Şiddetin yanı sıra kadınların, günlük hayatta cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılık, aşağılanma nesnelere gibi, her türlü mizojinik söylem ve uygulamalarla karşılaşmaları yeterlilik algılarını (Baydar, 2013), depresyon düzeylerini ve benlik saygılarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Yine mizojininin bir yansıması olarak şiddete uğrayan kadınlarda işe yaramadığını düşünme, korku, kendini mutsuz hissetme, uykusuzluk, değersizlik hissi gibi belirtilere şiddete uğramayan kadınlara oranla daha yaygın olarak rastlanmaktadır. Ayrıca, intihar düşüncesi şiddete uğrayan kadınlarda uğramayan kadınlara göre 3 kat, intihar teşebbüsü ise 4 daha fazladır (KSGM,2009). Bu durum mizojininin etkilerinin boyutlarını göstermesi açısından çarpıcıdır.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları kadının kendi bilincine ve kararlarına sahip olabilmek için gereksinim duyduğu bilgilerin neler olduğunun belirlenmesi, bu bilgilerin üretilmesi, bir yandan da kadınların ikincilleştirilmesi ile baş etme stratejileri ve mücadele yollarının akademik bir disiplin altında incelenmesi düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Feminist araştırmaların özellikle nitel araştırma boyutuyla belli bir başarı yakaladığı ve bu yolla kadın deneyimini görünür kıldığı ancak nicel araştırma boyutunda bu başarıların yakalanamadığı bilinmektedir. Bu nedenle feminist bir perspektife sahip olan nicel araştırmalarla ilgili kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır (Sancar, 2003). Nicel araştırmalarda büyük gruplardan genellebilirliği yüksek araştırmaların yapılması için geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda Türkçe formu olan geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının ise oldukça sınırlı olduğu gözlenmektedir. Bu çerçevede araştırmacının amacı; kadına yönelik nefret, düşmanlık ve ayrımcılığın yanı sıra kadınları geleneksel rollere sıkıştırma ve etkili olmasını sınırlandırma ile

kadına yönelik korku, şüphe ve güvensizlik gibi tutumları belirlemek amacıyla; güvenilirliği ve geçerliği yüksek bir ölçme aracı geliştirmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni: Araştırma tarama modelinde yapılan bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırma, temel araştırma niteliğinde ve nicel bir araştırmadır.

Çalışma Grupları ve Uygulama

Bu araştırmanın çalışma grupları Mersin Üniversite'sinin çeşitli bölümlerine devam eden üniversite öğrencilerinden (1. Çalışma Grubu 362 ve 2. Çalışma Grubu ikinci çalışma grubunu ise 152 olmak üzere toplam 517 kişi) oluşmuştur. Çalışma grupları seçilirken, heterojen olmalarına dikkat edilmiş ve hem kadın hem de erkek öğrencilerden veri toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Ölçme araçları araştırmacılar tarafından derslerin öncesinde sınıflarda uygulanmıştır. Uygulamalar yaklaşık 15- 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde yapı geçerliği için; açımlayıcı faktör analizi, Horn Paralel Analizi, güvenilirlik analizlerinde Cronbach Alpha güvenilirlik belirleme yöntemi ve ölçüte dayalı geçerlik kanıtları için de korelasyon tekniklerinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Ölçek Geliştirme Süreci

Ölçek geliştirme sürecinde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması için kapsam geçerliği, yapı geçerliği, ölçüte dayalı geçerlik ve iç tutarlılık katsayısı güvenilirliği çalışmaları yapılmıştır.

Kapsam Geçerliliği

Ölçek maddelerinin yazılması ve denemelik formun oluşturulması sürecinde öncelikli olarak Mizojini ile ilgili alan yazın incelenmiş ve 58 madde yazılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğini sağlamak üzere Psikolojik Danışma ve Rehberlik, eğitim bilimleri ve kadın çalışmaları alanından toplam 7 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlara sunulan değerlendirme formuna ilişkin verilen yanıtlardan yola çıkılarak kapsam geçerlik indeksleri hesaplanmıştır. Kapsam geçerliği çalışması için uzmanlardan hazırlanan maddeleri 1 (hiç uygun değil) ile 7 (çok uygun) arasında puanlamaları istenmiştir. Ayrıca her maddenin altına öneri satırı yazılarak uzmanlardan varsa madde ile ilgili düzeltme önerilerini yazmaları istenmiştir. Yapılan kapsam geçerliği analizi sonucunda kapsam geçerliği indeksi düşük çıkan (0.30'un altında) 3, 4, ve 8. maddeler formdan çıkartılmış, kapsam geçerlik indeksi .40 ile .80 arasında olan 1, 2, 5, 9, 10, 11, 14, 22, 26, 28, 33, 35 ve 37. maddeler ise uzmanların önerileri de dikkate alınarak revize edilmiştir. Kapsam geçerliği çalışmasından sonra ölçeğin 55 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

Yapı Geçerliliği

Ölçek geliştirme sürecinde birbirleriyle bağlantılı çok miktarda değişkeni bir araya getirerek, kavramsal olarak anlamlı daha az miktarda yeni değişkenler ortaya çıkarmayı hedefleyen çok değişkenli bir istatistik olan AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2014, DeVellis, 2014). AFA çok değişkenli bir analiz tekniğidir. Bu nedenle ilk olarak toplanan verilerin çok değişkenli analiz için uygun olup olmadığına ilişkin çeşitli sayıltı analizleri gerçekleştirilmiştir.

Ölçek geliştirme sürecinde Mizojini açısından ortaya konan yapıyı açıklamak amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizinin sayıltılarını test etmek için 362 bireyin ölçme aracına verdiği yanıtlar; "aykırı değerler, tek değişkenli ve çok değişkenli normallik dağılımı, doğrusallık, R'nin faktörlenebilirliği" bakımından incelenmiş, bu incelemeler sonucunda sayıltıları karşılayan 277 veri ile AFA analizleri gerçekleştirilmiştir.

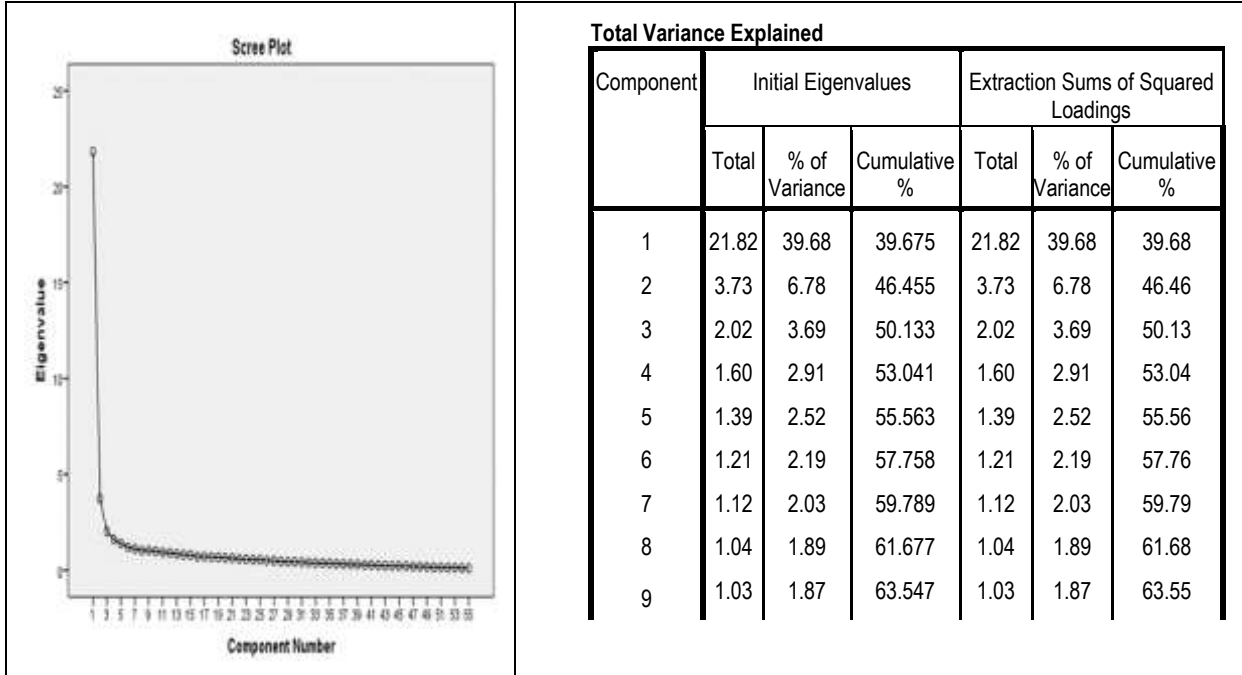
Yapılan analizler sonucunda ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyonları, Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, faktör ortak varyansı, faktör yük değeri ve döndürme sonrası faktör yük değerleri hesaplanmıştır. AFA'ya geçmeden önce aşağıda sıralanan sayıltılar test edilmiştir.

- Analizde tam veri matrisi kullanılmış, eksik veri üretecek ölçek formlarına ilişkin gözlemler çalışmaya dahil edilmemiştir. Bu nedenle eksik verilerle ilgili bir işlem yoluna gidilmediğinden eksik ya da hatalı doldurulduğu tespit edilen 53 gözlem analize dahil edilmemiştir.
- Tek değişkenli ve çok değişkenli aykırı değerler için sırasıyla Z değerleri ve mahalobis uzaklıkları incelenmiştir. Z değeri +3 ile -3 aralığının dışında kalan hiçbir gözlem olmadığı için veri setinde tek değişkenli aykırı değer bulunmamaktadır. 0,001 düzeyindeki Ki kare tablo değeri 55 serbestlik derecesinde (93,168) olarak hesaplanmış olup bu değer üzerindeki 32 veri çok değişkenli aykırı değer olması gerekçesiyle analizden çıkarılmıştır.
- Çoklu bağlantı problemi için tolerans ve VIF değerlerine bakılmıştır. Maddeler incelendiğinde tolerans değerleri >0,20 ve VIF değerleri <5 olduğundan çoklu bağlantı problemi olmadığı görülmüştür.

- Hataların bağımsızlığı hesaplanan Durbin Watson istatistiğinin 2'ye yakın değerler alması gerekmektedir (Kalaycı, 2005). Bu değer çalışmada 1,956 Olarak bulunmuş, dolayısıyla hataların birbirinden bağımsız olduğu görülmüştür.
- Örneklerin yeterliliğini ve elde edilen verinin faktörenebilirliğine ilişkin değerlendirmek üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı 0,952 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada korelasyon matrisine ilişkin olarak Bartlett testi anlamlı bulunmuş ($\chi^2= 5926,867$; $p<0,01$), dolayısıyla matrisin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır.
- Döndürme tekniğine karar verebilmek için faktörler arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Faktör analizi sonucu elde edilen faktör puanları arasındaki elde edilen ikili ilişkiler; $p<0,05$ düzeyinde anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle faktörler arasında ilişkinin bulunmadığı gerekçesiyle dik döndürme tekniklerinden biri olan varimax tekniği kullanılmıştır.

Faktör yapısına karar verilirken açımlayıcı faktör analizinin yanı sıra HORN paralel analiz tekniği işe koşulmuştur. Horn (1965) tarafından önerilen bu teknik, Kaiser kuralına alternatif olarak faktör sayısını belirlemek için gerçek veriyle aynı sayıda katılımcı ve değişken sayısı içeren rasgele değişkenler üretmeye dayanmaktadır (Uyar 2012). Bu tesadüfi korelasyon matrisleri daha sonra temel bileşen analizine tabii tutulmakta ve öz değerlerinin ortalaması hesaplanmakta ve tesadüfi matrislerden hesaplanan öz değerlerin ortalama değeri gerçek veriden hesaplanan öz değerler ile karşılaştırılmaktadır. Horn paralel analizi farklı faktörlere karşı minimum düzeyde duyarlık ve değişkenlik gösterdiği için son derece etkin ve tutarlı bir seçim kriteri olarak görülmektedir (Uyar, 2012, Zwick & Linn, 1986).

Sayıtlar test edildikten sonra yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre; özdeğeri birden büyük olan 9 faktör elde edilmiştir. Yine bu bulgular ışığında açıklanan toplam varyans toplam değişkenliğin % 63,547'sini açıklamaktadır. Faktör sayısına karar vermek üzere incelenen yamaç eğim grafiği ise iki faktörlü bir yapıya işaret etmektedir. Aşağıda ilk yapılan faktör analizi sonucu elde edilen yamaç eğim grafiği yer almaktadır.

Şekil 1. İlk Faktör Analizi ve Yamaç Eğim Grafiği

Gözlenen keskin düşüş, iki faktörlü bir yapıya işaret ederken iki faktörlü yapıya ilişkin açıklanan toplam varyansta ilk etapta %46,45 olarak bulunmuştur. Son zamanlarda açımlayıcı faktör analizi bulgularına göre faktör sayısına ilişkin alınan kararlardaki subjektifliği ortadan kaldırmak üzere ölçek geliştirme çalışmalarında faktör sayısına karar verirken Horn'un paralel analizi uygulamaları dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ilgili faktör sayısına karar verebilmek için yürütülen Horn paralel analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 1.

Horn'un Paralel Analizine İlişkin Bulgular

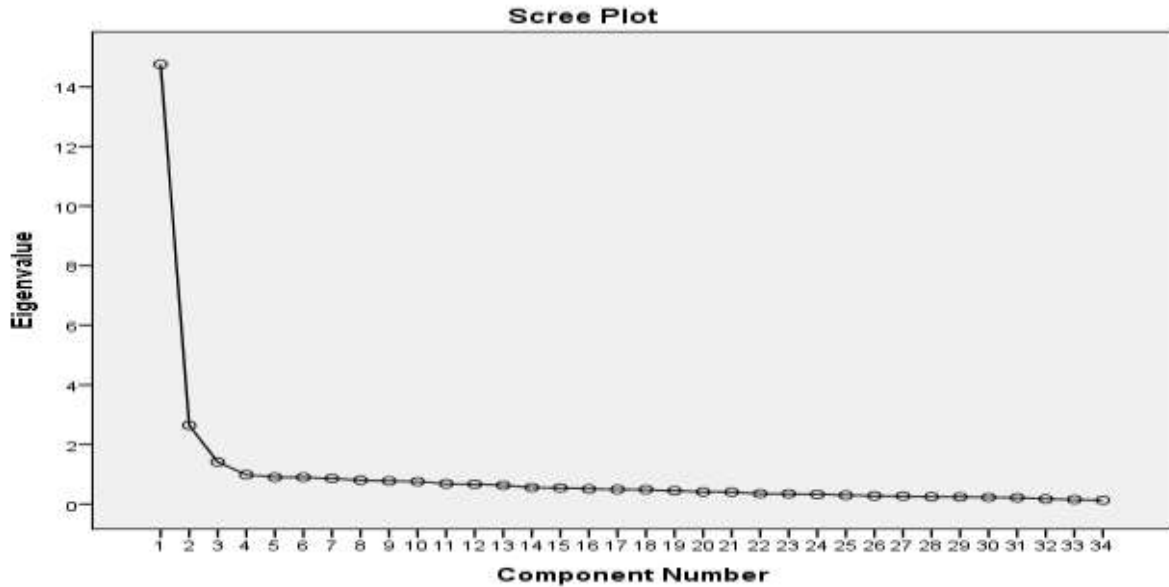
Horn paralel analizinde faktör sayısı belirlemede kullanılan temel ölçüt; gerçek veriden hesaplanan öz değerlerin

Faktör	Gerçek Özdeğer	Üretilen (99 yüzdelik)	Özdeğer	Faktör	Gerçek Özdeğer	Üretilen (99 yüzdelik)	Özdeğer
1	21,821	1.996		6	1,207	1.656	
2	3,728	1.897		7	1,117	1.609	
3	2,023	1.825		8	1,038	1.564	
4	1,599	1.762		9	1,028	1.505	
5	1,386	1.707					

simulatif verilerden hesaplanan öz değerden büyük olduğu noktadır. Diğer bir deyişle gerçek veriden hesaplanan özdeğer tesadüfi veriden hesaplanan öz değerden daha büyük olana kadarki basamak sayısı boyut sayısını göstermektedir (Zwick ve Velicer, 1986; O'Connor, 2000; Watkins, 2006; Ladesma ve Valero-Mora, 2007; Piconne, 2009). Bu ölçüt temel alındığında tablo 1'deki değerlere göre temel faktör sayısının üçe sabitlenmesine karar verilmiştir.

Faktör sayısı üç olarak sabitlendiğinde yapılan açımlayıcı faktör analizi çeşitli ölçütler temel alınarak üç kere tekrarlanmıştır. Yapısı araştırılmak üzere yapılan faktör analizinde açıklanan ortak varyansı 0.20 nin altında olan 4 madde (m3, m14, m39, m52); döndürülmüş faktör yapısında aralarında 0.10'un altında fark bulunan 12 madde (m12, m25, m28, m42, m43, m45, m49, m10, m17, m37, m40, m46) ve faktör yükü 0.45 in altında olan (m6, m38, m41, m26, m48) 5 madde ölçekten çıkarılmış ve 34 maddelik nihai ölçek formu elde edilmiştir.

Yapının açıklandığı son faktör analizi sonuçlarına göre; 34 madde için elde edilen ortak varyanslar 0.334 ve 0,762 arasında değişmektedir. Üç faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans % 55,32 olmakla birlikte; sırayla faktörlerin açıkladığı varyanslar % 43,379, % 7,770, % 4,172'dir. Bu faktörler için çizilen yamaç eğim grafiği şekil 2'deki gibidir.

Şekil 2. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç Eğim Grafiği

Horn paralel analizi ile desteklenen yapının yamaç eğim grafiği ile de desteklendiği, Şekil 2'de yer alan yamaç eğim grafiğinde 3. faktörle birlikte düşüşe geçip yatay bir şekil aldığı görülmektedir. Bu üç faktör ve faktörlerin altında yer alan maddelere ilişkin döndürülmüş faktör yükleri Tablo 2 'de yer almaktadır.

Tablo 2.

Mizojini Ölçeği Faktör Deseni (Dik Döndürme – Varimax)

madde	F1	F2	F3	Açıklanan ortak varyans
m47	,825			,725
m24	,812			,762
m23	,803			,697
m21	,785			,683
Ölçütte m5	,756			,628
m55	,750			,636
m44	,749			,681
m31	,725			,555
m20	,711			,586
m32	,705			,595
m4	,705			,537
m53	,669			,557
m33	,669			,594
m22	,667			,500
m18	,638			,531
m51	,626			,495
m9	,594			,591
m34	,557			,509
m29	,537			,334
m1	,506			,396
m2	,477			,406
m7	,459			,348
m13		,746		,579
m11		,738		,720
m19		,676		,531
m35		,632		,677
m15		,631		,571
m36		,472		,531
m8		,471		,434
m27			,710	,508
m30			,656	,460
m54			,632	,441
m50			,586	,540
m16			,480	,470

Döndürme sonrası işlemden maddelerin faktörlere verdiği yük ve içerdiği anlamlar doğrultusunda birinci boyuta “Önyargı ve Ayırmıcılık”, ikinci boyuta “Kadın Fobisi” ve üçüncü boyuta “Geleneksel Role Sıkıştırma” isimleri verilmiştir.

Ölçüte Dayalı Geçerlilik

Ölçek geliştirme çalışmalarında yapı geçerliğinin yanı sıra ölçüte dayalı geçerlik de araştırılmış bu amaçla Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlanması Sakallı- Uğurlu (2002) tarafından yapılan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ile 152 kişiden oluşan ikinci bir çalışma grubu kullanılmıştır. Yapılan analizlerde verilerin normal dağılmadığı gözlemlendiğinden Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı tekniğinden yararlanılmıştır. Yapılan analizde geliştirilen Mizojini Ölçeği ile Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği’nin Düşmanca Cinsiyetçilik Alt Ölçeği arasında pozitif yönde ve manidar düzeyde .68’lik; Korumacı Cinsiyetçilik Alt Ölçeği ile Mizojini Ölçeği arasında ise .49’luk ve manidar bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre mizojini puanları arttıkça çelişik duygulu cinsiyetçiliğin de arttığı gözlenmektedir. Bu durum ölçeğin ölçüte dayalı geçerliği için destekleyici bir veridir.

Mizojini Ölçeğinin Güvenirliliği

Ölçeğin güvenirliliği için ise hem ölçek toplam puanları için hem de tüm alt boyutlar için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları, 362 kişilik 1. çalışma grubunda ölçeğin tümü için .95; 1. alt boyut için .96, 2. alt boyut için .89 ve 3. alt boyut için ise .67 olarak hesaplanmıştır. İkinci çalışma grubundan elde edilen verilerde ise Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları ölçeğin tümü için .96, 1. alt boyut için .95, 2. alt boyut için .89 ve 3. alt boyut için ise .67 olarak hesaplanmıştır.

Tartışma ve Yorum

Cinsiyetçiliğin bireysel ve toplumsal düzeydeki olumsuz etkisi düşünüldüğünde bu tutumlara karşı mücadele etmek için öncelikle görünür kılınmaları önem taşımaktadır. Bu tutumları görünür kılmada büyük gruplara uygulanabilecek özellikte, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu araştırma kapsamında geliştirilen “Mizojini Ölçeği”nin psikometrik özellikleri ve ölçeğin yapısı incelendiğinde Mizojini eğilimini ölçmek için uygun olduğu düşünülmektedir.

Feminist araştırmaların özellikle nitel araştırma boyutuyla belli bir başarı yakaladığı ve bu yolla kadın deneyimini görünür kıldığı ancak nicel araştırma boyutunda bu başarının yakalanamadığı; bu nedenle feminist bir perspektife sahip olan nicel araştırmalarla ilgili kaynaklara ihtiyaç duyulduğu (Sancar, 2003) düşünüldüğünde geliştirilen Mizojini Ölçeğinin bu ihtiyaçlara cevap olabileceği düşünülmektedir. Özellikle Türkiye’de bu alanda yeterli sayı ve nitelikte ölçme aracının bulunmadığı göz önüne alındığında geliştirilen “Mizojini Ölçeğinin Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Psikolojik açıdan mizojini kadına yönelik nefret, düşmanlık ve ayırmıcılığın yanı sıra kadınları geleneksel rollere sıkıştırma ve etkili olmasını sınırlandırma ile kadına yönelik korku, şüphe ve güvensizlik gibi tutumları içermektedir (Code, 2000). Bu perspektiften incelendiğinde ölçeğin alt boyutları olarak ortaya çıkan “Önyargı ve Ayırmıcılık”, “Kadın Fobisi” ve “Geleneksel Role Sıkıştırma” boyutları mizojininin içeriğine uygundur.

Sonuç

Sonuç olarak geliştirilen “Mizojini Ölçeğinin psikometrik özellikleri üniversite öğrencileri örneklemini için yeterli görülmektedir. Ölçeğin yapısının Mizojini eğilimini ölçmek için uygun olduğu düşünülmektedir. Cinsiyetçiliğin bireysel ve toplumsal düzeydeki olumsuz etkisi düşünüldüğünde ve ülkemizde bu alanda yeterli sayı ve nitelikte ölçme aracının bulunmadığı göz önüne alındığında geliştirilen “Mizojini Ölçeğinin Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırma kapsamında geliştirilen ölçek her iki cinsiyette de var olan mizojinik tutumları ölçmektedir. Ortaya çıkan yapının farklı cinsiyet gruplarında doğrulanmasına yönelik araştırmaların yapılmasının faydalı olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. İleride bu ölçekle yapılacak araştırmalarda cinsiyetin yanı sıra mizojini düzeyinin çeşitli sosyodemografik ve psikolojik değişkenler açısından incelenmesine yönelik çalışmaların yapılmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Mizojini Ölçeğinin yapısının ortaya konulması açısından daha geniş örneklemler üzerinde çalışmalar yapılmasının ölçeğin geçerlik ve güvenirliliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mizojini Ölçeği kadına yönelik açık olumsuz cinsiyetçi tutumları ölçen bir araçtır. Oysa cinsiyetçiliğin zaman zaman daha örtük ve içselleşen formlarının olduğu bilinmektedir. Bu temelde mizojiniden farklı olarak örtük cinsiyetçi tutumları ölçmeye dönük ölçme araçlarının geliştirilmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Berktaş, F. (2004). *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi: Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.

- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum* (Genişletilmiş 20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Code, L. (2000). *Encyclopedia of Feminist Theories*, Routledge Press, İngiltere.
- De Vellis, R. F. (2014). *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar* (Ed.Tarık Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Etyang, P. (2014). "Misogyny in Urban Fiction: A Study of Selected Texts by Meja Mwangi." Unpublished master thesis. Kenyatta University.
- Holland, J. (2016). *Mizojini: dünyanın En Eski Önyargısı, Kadından Nefretin Evrensel Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Johnson, S. (2014). Perfectionism, the thin ideal, and disordered eating: Does internalized misogyny play a role? Unpublished doctoral dissertation, University of Oklahoma. Oklahoma, Norman.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- Kosut, M. (Ed.). (2012). *Encyclopedia of Gender in Media*. SAGE Publications.
- Piggott, M. (2004). *Double jeopardy: Lesbians and the legacy of multiple stigmatized identities*. Psychology Strand at Swinburne University of Technology, Australia: Unpublished thesis.
- Uyar, S. (2012). Açıklayıcı faktör analizinde boyut sayısını belirlemede kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması [A comparison of methods to determine the number of factor in explanatory factor analysis] (Master'sthesis, Hacettepe University, Ankara, Turkey). Retrieved from <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Yaman Öztürk, M (2012). Ataerki: Bir kavramın yeniden inşası "eski" ataerkiden ataerki kapitalizme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* 10 (38), s. 72- 115.
- Zwick, W. R., & Velicer, W. F. (1986). Comparison of five rules for determining the number of components to retain. *Psychological Bulletin*, 99(3), 432–442.